

Sygn. akt IV KK 186/20

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 lutego 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marek Motuk (przewodniczący)

SSN Marek Siwek

SSN Igor Zgoliński (sprawozdawca)

Protokolant Małgorzata Gierczak

w sprawie **K. S.**

skazanego z art. 209 § 1 k.k. i in.,

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

w dniu 23 lutego 2021 r.,

kasacji, wniesionej na niekorzyść skazanego przez Prokuratora Generalnego
od wyroku Sądu Rejonowego w Z.

z dnia 9 lipca 2019 r., sygn. II K (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Rejonowemu w Z. do ponownego rozpoznania.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem nakazowym z dnia 9 lipca 2019 r., sygn. II K (...), Sąd Rejonowy w Z. uznał K. S. za winnego tego, że:

I. w okresie od 4 grudnia 2014 r. do 6 sierpnia 2016 r. w Z. uchylał się od wykonania obowiązku alimentacyjnego określonego co do wysokości wyrokiem Sądu Rejonowego w Z. z dnia 26 marca 2009 r., w sprawie sygn. III RC (...), przy

czym łączna wysokość powstałych wskutek tego zaległości stanowiła równowartość co najmniej 3 świadczeń okresowych, narażając w ten sposób uprawnione małoletnie dzieci J. i A. F. na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych, tj. czynu z art. 209 § 1 k.k. i 209 § 1a k.k., za który wymierzył karę roku ograniczenia wolności,

II. w okresie od 13 lutego 2018 r. do 23 maja 2019 r. w Z. uchylał się od wykonania obowiązku alimentacyjnego określonego co do wysokości wyrokiem Sądu Rejonowego w Z. z dnia 26 marca 2009 r., w sprawie sygn. III RC (...), przy czym łączna wysokość powstałych wskutek tego zaległości stanowiła równowartość co najmniej 3 świadczeń okresowych, narażając w ten sposób uprawnione małoletnie dzieci J. i A. F. na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych, tj. o czyn z art. 209 § 1 k.k. i 209 § 1a k.k., za który wymierzył karę 6 miesięcy ograniczenia wolności,

na podstawie art. 85 § 1 k.k. i art. 86 § 1 i 3 k.k. orzekł karę łączną roku i 4 miesięcy ograniczenia wolności, zobowiązując oskarżonego do wykonania nieodpłatnej kontrolowanej pracy na cele społeczne wskazanej przez kuratora, w wymiarze 30 godzin w stosunku miesięcznym; na podstawie art. 34 § 3 k.k. w zw. z art. 72 § 1 pkt 3 k.k. oskarżony został zobowiązany do wykonywania ciężącego na nim obowiązku łóżenia na utrzymanie dzieci J. F. i A. F..

Strony postępowania nie złożyły sprzeciwu od wyroku, wobec czego uprawomocnił się on w dniu 23 lipca 2019 r. (k. 61).

Kasację od tego wyroku wniósł w trybie art. 521 k.p.k. na niekorzyść skazanego Prokurator Generalny, zarzucając rażące i mające istotny wpływ na treść wyroku naruszenie przepisów prawa procesowego, tj. art. 500 § 1 i 3 k.p.k., polegające na nieuzasadnionym przyjęciu, że okoliczności zarzucanych K. S. przestępstw niealimentacji, zakwalifikowanych z art. 209 § 1a k.k. i jego wina w tym zakresie nie budzą wątpliwości, podczas gdy w świetle dowodów zgromadzonych w toku postępowania przygotowawczego, w trakcie którego z obrazą art. 213 § 1 k.p.k. nie uzyskano danych o karalności, istotnych m.in. dla prawidłowego określenia czasu popełnienia czynu, przypisanego mu w pkt. I wyroku nakazowego, okoliczności te oraz wina wymienionego budziły wątpliwości zarówno w zakresie określenia wskazanego czasu, jak i możliwości uznania, iż w wyniku zaniechania

przez K. S. realizacji obowiązku niealimentacji doszło do narażenia pokrzywdzonych na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych, co w konsekwencji doprowadziło do rozpoznania sprawy wymienionego, co do którego prokurator wystąpił w trybie art. 335 § 1 k.p.k. z wnioskiem o wydanie wyroku skazującego bez przeprowadzenia rozprawy, na posiedzeniu w postępowaniu nakazowym i wydania skazującego wyroku nakazowego za oba zarzucane występki bez poczynienia wszystkich niezbędnych ustaleń w zakresie realizacji przez niego znamion przypisanych mu czynów zabronionych, w tym - z rażącym naruszeniem art. 413 § 2 pkt 1 k.p.k. - do wydania wyroku skazującego za występki z art. 209 § 1a k.k., popełniony w okresie od dnia 4 grudnia 2014 r. do dnia 6 sierpnia 2016 r. mimo, że prawomocnym wyrokiem Sądu Rejonowego w Z. z dnia 30 maja 2019 r. o sygn. akt II K (...) K. S. został już skazany za popełnienie czynu, określonego w wymienionym przepisie, dokonanego na szkodę tych samych osób i częściowo w tym samym okresie.

W konsekwencji autor kasacji wniósł o uchylenie zaskarżonego kasacją wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu w Z. do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja była oczywiście zasadna, spełniając warunki do rozpoznania na posiedzeniu (art. 535 § 5 k.p.k.). Trafne było stanowisko skarżącego, zgodnie z którym zaskarżony wyrok nakazowy zapadł z rażącym naruszeniem przepisów prawa karnego procesowego, co miało istotny wpływ na treść orzeczenia.

Wniosek o wydanie wyroku skazującego w trybie art. 335 § 1 k.p.k. wpłynął do Sądu Rejonowego w Z. w dniu 27 czerwca 2019 r. i tego samego dnia zarządzono doręczenie odpisu wniosku stronom oraz skierowano sprawę na posiedzenie celem rozpoznania w trybie art. 335 § 1 k.p.k. lub wydania wyroku nakazowego (k. 54). Na posiedzeniu w dniu 9 lipca 2019 r. Sąd postanowił skierować sprawę do rozpoznania w postępowaniu nakazowym wskazując, iż nie zachodzą okoliczności, które stałyby na przeszkodzie w orzeczeniu kary wskazanej wnioskiem złożonym w trybie art. 335 § 1 k.p.k. wyrokiem nakazowym (k. 57).

Rozpoznanie sprawy w trybie określonym art. 335 § 1 k.p.k. wymaga, aby okoliczności popełnienia czynu i wina oskarżonego nie budziły wątpliwości.

Przesłanka braku wątpliwości obejmuje nie tylko ustalenia w zakresie sprawstwa czynu, ale wszelkich okoliczności mających wpływ na dokonanie jego właściwej oceny prawnej. Podobnie przepis art. 500 § 3 k.p.k. uzależnia możliwość rozpoznania sprawy bez przeprowadzenia rozprawy i wydanie wyroku nakazowego również od braku wątpliwości w zakresie okoliczności czynu i winy. Trafnie podniósł skarżący odwołując się do orzeczenia Sądu Najwyższego, że postępowanie nakazowe jest instytucją prawa karnego procesowego, której stosowanie zastrzeżono do najbardziej oczywistych przypadków, to znaczy takich, w których zebrany materiał dowodowy jest tak jednoznaczny, że nie nasuwa żadnych istotnych zastrzeżeń, tak co do zasadniczych kwestii, jak realizacja przez oskarżonego wszystkich znamion zarzucanego mu czynu wymienionych w konkretnym przepisie typizującym dane przestępstwo, a także realizacji pozostałych warunków odpowiedzialności karnej, ujętych w części ogólnej kodeksu karnego. W przeciwnym wypadku konieczne staje się rozpoznanie sprawy na zasadach ogólnych.

Analiza akt sprawy prowadzi do wniosku, że powyższe warunki do procedowania w trybie nakazowym nie zostały spełnione. Słusznie dostrzegł autor kasacji, że do takiej konkluzji prowadziła ocena realizacji znamion przypisanych skazanemu czynów, w tym znamienia narażenia na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych. Taki skutek nie wynikał ze zgromadzonego materiału dowodowego w sposób oczywisty. Przesłuchana w charakterze świadka A. F., reprezentująca w toku postępowania przygotowawczego pokrzywdzonych, choć zeznała, iż bez otrzymywanych świadczeń oraz pomocy bliskich nie byłaby w stanie samodzielnie utrzymać dzieci, to jednocześnie oświadczyła, że fakt, iż ojciec dzieci nie przekazywał jej alimentów, nie spowodował narażenia ich na życie w niedostatku, a ich podstawowe potrzeby życiowe były zaspokojone (k. 36 - 38).

W związku ze znajdującym się w aktach sprawy wydrukiem zawierającym informacje o pobytach skazanego w jednostkach penitencjarnych na terenie kraju, z którego wynika, że K. S. w okresie od 5 grudnia 2014 r. do 27 stycznia 2015 r. przebywał w Areszcie Śledczym w Z. (k. 20) aktualizowały się wątpliwości co do przyjętego przez oskarżyciela czasookresu niealimentacji w odniesieniu do

pierwszego z zarzucanych K. S. czynów. Wydruk ten wymagał procesowej weryfikacji, czego w niniejszej sprawie zaniechano.

Co więcej, wyrokując, Sąd Rejonowy w Z. nie dysponował danymi o karalności skazanego, mimo, że są to obligatoryjne informacje jakie w toku postępowania karnego powinny zostać zebrane (art. 213 § 1 k.p.k.). Mają bowiem istotne znaczenie choćby dla wymiaru kary. W przypadku procedowania w trybie art. 335 § 1 k.p.k., decydują o uznaniu, czy cele postępowania zostaną osiągnięte bez przeprowadzenia rozprawy. W sprawach o przestępstwa niealimentacji zgromadzenie danych o karalności ma istotne znaczenie przede wszystkim z punktu widzenia prawidłowego określenia czasu trwania przestępstwa będącego przedmiotem osądu. Tymczasem w przedmiotowej sprawie nie tylko zaniechano ustalenia danych o karalności K. S. na etapie postępowania przygotowawczego, ale również doszło do wydania wyroku skazującego bez zweryfikowania tych informacji, choć w aktach sprawy znajduje się notatka, z której wynika, że przeciwko skazanemu przez Prokuraturę Rejonową w Z. prowadzone było postępowanie, w toku którego zarzutem niealimentacji objęto okres od 8 lipca 2014 r. do 4 grudnia 2014 r., zakończone wydaniem w dniu 21 marca 2019 r. wyroku skazującego (k. 40). Także sam K. S., wyjaśniając w charakterze podejrzanego wskazał, iż był uprzednio skazany m.in. za popełnienie przestępstwa kwalifikowanego z art. 209 k.k. (k. 44 - 45).

Uzyskane dopiero w dniu 12 września 2019 r. dane o karalności potwierdzają, że K. S., zanim zapadł wyrok w przedmiotowej sprawie, był dziesięciokrotnie karany, w tym również za przestępstwa niealimentacji, ostatnio wyrokiem Sądu Rejonowego w Z. z dnia 30 maja 2019 r., sygn. akt II K (...), (k. 65-68). Na mocy tego wyroku został uznany za winnego tego, że w okresie od 11 marca 2015 r. do 5 sierpnia 2016 r. w Z. uchylał się od wykonania obowiązku alimentacyjnego wobec małoletnich dzieci J. i A. F., określonego co do wysokości wyrokiem Sądu Rejonowego w Z. z dnia 26 lutego 2009 r., sygn. III RC (...) oraz z dnia 28 maja 2013 r., sygn. akt RC (...), przy czym łączna wysokość powstałych wskutek tego zaległości stanowiła równowartość co najmniej 3 świadczeń okresowych, narażając w ten sposób uprawnione dzieci na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych, tj. popełnienia czynu

kwalifikowanego z art. 209 § 1a k.k. i za to wymierzona została mu kara 8 miesięcy ograniczenia wolności poprzez wykonywanie nieodpłatnej kontrolowanej pracy na cele społeczne w wymiarze 20 godzin miesięcznie, a także został zobowiązany do bieżącego łożenia na utrzymanie swoich małoletnich dzieci J. i A. F. (k.74, 75 akt sprawy II K (...)).

Zatem zestawienie okresów niealimentacji przypisanej skazanemu zaskarżonym wyrokiem nakazowym oraz powyższym wyrokiem ujawniło, że czyn przypisany skazanemu w pkt I, obejmujący okres od 4 grudnia 2014 r. do 6 sierpnia 2016 r. pokrywa się częściowo z czasem zarzutu niealimentacji określonym prawomocnym wyrokiem Sądu Rejonowego w Z. w sprawie II K (...) (od 11 marca 2015 r. do 5 sierpnia 2016 r.). Wprawdzie w konsekwencji powyższego nie doszło do obrazy art. 413 § 2 pkt 1 k.p.k., gdyż czasookres zarzucanego czynu został w wyroku wskazany tyle, że w sposób wadliwy (zob. np. wyrok SN z dnia 13 kwietnia 2005 r., III KK 26/05, LEX nr 199767). Stanowiło to jednak ewidentne naruszenie już choćby wskazanego w zarzucie art. 500 § 1 i 3 k.p.k.

Słuszne jest spostrzeżenie autora kasacji, że powyższego naruszenia nie należy postrzegać w kategoriach bezwzględnej przyczyny odwoławczej w postaci powagi rzeczy osądzonej (art. 439 § 1 pkt 8 k.p.k.). W orzecnictwie sądowym utrwalony jest bowiem pogląd, że w przypadku przestępstw niealimentacji sformułowana w art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. przeszkoda procesowa może zachodzić wyłącznie wówczas, gdy okresy uporczywego uchylania się od obowiązku świadczeń alimentacyjnych, ustalone w kolejno rozpoznawanych sprawach, są identyczne i pokrywają się ze sobą lub gdy okres określony w sprawie rozpoznawanej jako następna został w całości objęty skazaniem w sprawie rozpoznawanej poprzednio, prawomocnie już zakończonej (zob. np. wyrok SN z dnia 9 sierpnia 2017 r., sygn. akt II KK 222/17). Powyższy warunek w niniejszej sprawie nie został zrealizowany, gdyż okresem niealimentacji objęto również czas od 4 grudnia 2016 r. do 10 marca 2016 r. „nie wchodzący” w okres niealimentacji przypisanej skazanemu wyrokiem Sądu Rejonowego w Z. z dnia 30 maja 2019 r., sygn. akt II K (...).

Konsekwencją powyższych uchybień był ewidentny brak warunków do procedowania w trybie nakazowym, co skutkowało tym, że zaskarżony wyrok został

wydany z obrazą wskazanego w zarzucie kasacji art. 500 § 1 i 3 k.p.k. To naruszenie miało charakter rażący. K. S. w konsekwencji został dwukrotnie skazany za występki niealimentacji popełniony w częściowo pokrywających się okresach, a nadto w sprawie wystąpiły inne mogące mieć istotny wpływ na całokształt orzeczenia okoliczności, wymagające procesowej weryfikacji, determinujące rozpoznanie sprawy na rozprawie.

Implikacją stwierdzenia powyższych uchybień było uchylenie na podstawie art. 537 § 1 i 2 k.p.k. zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu w Z. do ponownego rozpoznania.